

vzdelávaní si vynútilo vznik novej a netradičnej disciplíny videodidaktiky. Videodidaktika ako nová disciplína sklbuje otázky všeobecnej didaktiky, metodík čiže odborných didaktik s teóriou televíznej a filmovej tvorby, ako i s videotchnikou. Aj v tejto oblasti možno u nás zaznamenať prvé počiatky v Brne, kde úspešne sa diskutuje na konferenciách o jednotlivých otázkach, problémoch a efektívnosti.

Vstupom videa do oblasti výchovy a vzdelávania nastáva kvalitatívny skok v poňaní realizácie moderného a efektívneho výchovnovzdelávacieho procesu, vytvára sa nová situácia a vznikla i potreba vytvoriť aj nový didaktický systém, ktorý by nové vyučovacie prostriedky plne integroval. Nebolo by od veci, keby z nášho rokovania vzišla požiadavka vytvorenia centra, kde by sa otázkam a prostriedkom masovej komunikácie a ich využitiu v oblasti výchovy a vyučovania venovala pozornosť nielen z hľadiska potrieb praxe (nahrávanie) ale aj teórie.

Zvlášť je ale potrebné nadviazať kontakty s rôznymi pedagogickými pracoviskami v zahraničí, kde otázkam teórie a praxe prostriedkov masovej komunikácie sa venuje pozornosť. Len konfrontácia s ich výsledkami, skúsenosťami a poznatkami nám môže poslúžiť, aby sme neskúmali to, čo je už známe, ale zapájali sa do medzinárodných projektov v tejto oblasti.

Pedagogické vedy bez prostriedkov masovej komunikácie sú v 3. tisícročí nemysliteľné. V tomto ohľade nás čaká množstvo úloh a práce.

Výzkumné činnosti v odborném školství

Helena Kubátová

Výzkumné činnosti v odborném školství mají - ve srovnání s výzkumem orientovaným k základní škole či gymnáziu - výrazná obsahová i metodologická specifika. VÚOŠ jako instituce zaměřující se ve svém působení především na výběr obsahu odborného vzdělávání, tedy na to CO učit (a jen rámcově na to, JAK učit) řeší často výzkumná témata spadající nejen do sféry školství, ale zároveň i do sféry výkonu práce. V souvislosti s dřívějšími metodami centrálního řízení jsme v minulosti byli často v situaci realizátora náročných empirických výzkumů, v nichž jsme měli - ve vazbě na kvalifikační požadavky - mapovat nesmírně rozsáhlou tematiku diferencovaných vzdělávacích obsahů. To de facto znamenalo v rámci projektu příslušného výzkumu zabývat se určitým problémem v jeho nejruznějších jevových podobách, tak jak se promítal do desítek studijních či učebních oborů a stovek vyučovacích předmětů, a to i při

radikálních výběrech. Nutnost sledovat jen určité proměnné a sledovat je na vzorku velice diferencované populace, vnašela do těchto rozsáhlých deskriptivních, experimentálních či verifikačních výzkumů všechna rizika, související na jedné straně s potřebou záměrného kvótního výběru (skupin oborů či jednotlivých oborů, škol a tříd), a na druhé straně s požadavkem reprezentativnosti zvoleného výběrového souboru, tak aby byla možná generalizace na celý systém SOŠ či SOU. Náročnost projektové přípravy, realizace i hodnocení naznačeným způsobem větvených témat i dílčích výběrových souborů je evidentní a z metodologického hlediska v sobě skrývala rizika chybných kroků, zpětně ohrožujících průkaznost výsledků. Podstatnější však je, že takto zadávaná makrotémata, zachycující i časově poměrně dlouhá období, přinášela i při průběžném vyhodnocování relativně málo konkrétních výsledků. Většinou nám bylo uloženo sledovat celý studijní cyklus, což spolu s nutnou projektovou přípravou a konečným zhodnocením umožňovalo dojít k závěru po čtyřech či pěti letech. Některá zjištěná fakta sice i pak byla vzata v úvahu, ale část buď přestala být aktuální, nebo by byla vyžadovala politicky nepřijatelné rozhodnutí, takže celkové vyznění těchto složitých výzkumů bylo značně neefektivní. V každém případě však výstupy řešení byly orientovány nikoli ke školám samým, ale k řídicím centrálním orgánům. (Tento předpoklad, že o využití zjištěných výsledků a realizaci navrhovaných opatření bude rozhodnuto filtrem politické decize a následně direktivy, pochopitelně byl obecným problémem výzkumů ve společenských vědách a dále znehodnocoval jejich praktické využití).

V úvahách o novém zaměření výzkumných činností, které by odpovídaly potřebám demonopolizovaného, pluralitního odborného školství, vycházíme z toho, že instituce našeho typu má poskytovat poradensko-koordinační služby dvěma hlavními adresátům: nejen ministerstvu školství, ale i přímo školám, podnikům, a dalším sociálními partnerům, kteří se budou na zabezpečování odborného vzdělávání podílet.

Ve vztahu k MŠMT předpokládáme, že - s ústupem od normativní činnosti a administrativních metod řízení - se bude ze strany ministerstva zvyšovat potřeba objektivních údajů pro koncepční, nedirektivní řízení. obdobně i pro svou koordinační činnost potřebuje ministerstvo školství podklady, které by se zabývaly vnějšími vztahy mezi resortem školství a sférou výkonu práce, včetně poznatků ze zahraničí. Tuto objektivní argumentaci a potřebné zázemí bychom jako instituce resortního výzkumu chtěli ministerstvu školství poskytovat, na základě nově koncipovaných a strukturovaných výzkumných činností.

Ve vztahu ke školám, resp. k institucím realizujícím odborné vzdělávání at' už ve státní, podnikové či soukromé sféře, má VÚOŠ v úmyslu poskytovat poradenskou, popř. koordinační činnost především pokud jde o projektování

obsahu vzdělávání; předpokládáme, že určitá část programů studia bude v kompetenci škol samých, jako reakce na regionální kvalifikační potřeby, a že školy budou potřebovat nejen informační servis o novinkách vědy a techniky (to ve vztahu k výběru obsahu), ale i konzultace k tvorbě pedagogických projektů. Obdobně může - s pluralitou vzdělávacích cest a variabilitou programů studia - vznikat na straně škol potřeba informovanosti o efektivitě a srovnatelnosti dosahovaných výsledků, o zkušenostech ze zahraničí apod. I ve vztahu k tomuto druhému adresátovi by měly být poradensko-koordináční činnosti VÚOŠ podloženy vlastními výzkumnými činnostmi, ať už vývojově prognostickými či empirickými.

Výzkumné činnosti ústavu budeme tedy zaměřovat na vytváření poznatkového zázemí o stavu a perspektivách odborného vzdělávání u nás i v zahraničí. Jednotlivé výzkumy s akcentem na jejich aplikační charakter orientujeme tak, aby jejich výstupy byly využitelné svou nezávislou a objektivní argumentací pro kvalifikované rozhodování v oblasti vzdělávací politiky a na základě zjištění potřeb školské praxe i pro poskytování požadovaných služeb školám, správním orgánům, hospodářské sféře a veřejnosti.

Obsahově by se výzkum měl zaměřovat na:

- sledování celoevropských vývojových tendencí v profesní přípravě a prognózování odborného vzdělávání v Československu;
- způsoby projektování takových programů studia, které by při účasti škol na výběru cílů, obsahu a forem odborného vzdělávání umožňovaly dosahovat srovnatelné výstupní úrovně absolventů v mezinárodním kontextu;
- zajišťování podmínek a hodnocení výsledků odborného vzdělávání, včetně experimentální činnosti a akcentování evaluačních výzkumů výstupní úrovně absolventů.

Obecně bude nutné posílit realizační výzkumy empirického charakteru, neboť s variabilitou forem a obsahu profesní přípravy poroste i potřeba informací o jejich efektivitě. I výzkumy teoreticko-prognostické je třeba orientovat směrem k operativně využitelným výstupům, omezovat čas potřebný k jejich realizaci a preferovat jejich aplikační zaměření. Odklon od dlouhodobých výzkumných projektů bude doprovázen i ústupem od mnohofaktorových výzkumů na úrovni celého systému směrem k dílčím výzkumům realizovaným na úrovni oborů a škol. Předpokládáme, že takto zaměřené výzkumné činnosti by měly přinášet užitečnější údaje jak pro školy, tak pro budoucí sociální partnery resortu školství.